

INFLYATSIYANING AHOLI TURMUSH DARAJASIGA TA'SIR

Abdinabiyeva Dildora Eshmurod qizi

Alfraganus universiteti 3-bosqich talabasi

Kurbonov Jasurbek Pozilovich

Ilmiy rahbar: iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent,

<https://doi.org/10.5281/zenodo.22159627>

Annotatsiya. Mazkur maqolada inflyatsiyaning iqtisodiy mohiyati, uning yuzaga kelish sabablari hamda aholi turmush darajasiga ko'rsatadigan ta'siri tahlil qilingan. Xususan, inflyatsiyaning real daromadlar, xarid qobiliyati, jamg'armalar va iste'mol xarajatlariga ta'siri yoritilgan. Shuningdek, O'zbekiston iqtisodiyoti misolida inflyatsiya darajasining o'zgarish tendensiyalari tahlil qilinib, narxlar barqarorligini ta'minlash va aholi farovonligini oshirishga qaratilgan takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: inflyatsiya, narxlar darajasi, turmush darajasi, real daromad, xarid qobiliyati, pul-kredit siyosati, iqtisodiy barqarorlik, iste'mol, makroiqtisodiyot.

Abstract

This article analyzes the economic essence of inflation, its main causes, and its impact on the living standards of the population. Particular attention is paid to the effects of inflation on real income, purchasing power, household savings, and consumer spending. In addition, the paper examines inflation trends using the example of Uzbekistan and provides recommendations aimed at ensuring price stability and improving public welfare.

Keywords: inflation, price level, standard of living, real income, purchasing power, monetary policy, economic stability, consumption, macroeconomics.

Bugungi kunda inflyatsiya dunyoning deyarli barcha mamlakatlari iqtisodiyotida uchraydigan eng muhim makroiqtisodiy jarayonlardan biri hisoblanadi. Inflyatsiya tovar va xizmatlar narxlarining umumiy darajada uzluksiz o'sishi natijasida pulning xarid qobiliyati pasayishini anglatadi. Mazkur jarayon iqtisodiyotning turli sohalariga, xususan, ishlab chiqarish, iste'mol, investitsiya va moliya tizimiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Eng avvalo, inflyatsiya aholining turmush darajasi, real daromadlari va ijtimoiy farovonligiga bevosita ta'sir etuvchi omillardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Aholi turmush darajasi mamlakatning iqtisodiy rivojlanish darajasini ifodalovchi asosiy mezonlardan biri bo'lib, u fuqarolarning daromadlari, iste'mol imkoniyatlari, bandligi, ijtimoiy himoyasi va hayot sifati kabi ko'rsatkichlar orqali baholanadi. Inflyatsiya darajasining oshishi natijasida aholining real daromadlari kamayadi, kundalik iste'mol xarajatlari ortadi hamda jamg'armalarning qiymati pasayadi. Ayniqsa,

doimiy ish haqi oluvchi fuqarolar, pensionerlar va kam ta'minlangan oilalar inflyatsiyaning salbiy oqibatlarini ko'proq his etadilar. Shu sababli inflyatsiyani maqbul darajada ushlab turish davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

So'nggi yillarda O'zbekiston iqtisodiyotida bozor mexanizmlarini rivojlantirish, narxlarni bosqichma-bosqich erkinlashtirish va pul-kredit siyosatini takomillashtirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu islohotlar iqtisodiy o'sishni ta'minlash bilan bir qatorda inflyatsiya jarayonlariga ham ma'lum darajada ta'sir ko'rsatmoqda. Narxlarning o'zgarishi aholining xarid qobiliyati, iste'mol tarkibi va turmush darajasiga qanday ta'sir qilayotganini ilmiy jihatdan tahlil qilish bugungi kunda dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Inflyatsiyaning iqtisodiyotga ta'siri har doim ham faqat salbiy bo'lavermaydi. Mo'tadil darajadagi inflyatsiya ishlab chiqarishning kengayishi, investitsion faollikning ortishi va tadbirkorlik rivojlanishi uchun muayyan sharoit yaratishi mumkin. Biroq inflyatsiya darajasining yuqori bo'lishi iqtisodiy barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatib, aholining real daromadlarini kamaytiradi, ijtimoiy tengsizlikni kuchaytiradi va iqtisodiy noaniqlikni yuzaga keltiradi. Shu sababli inflyatsiya darajasini nazorat qilish va uning salbiy oqibatlarini kamaytirish davlatning makroiqtisodiy siyosatida muhim o'rin tutadi.

Asosiy qism

Inflyatsiya iqtisodiyotda tovar va xizmatlar narxlarining umumiy darajada uzluksiz oshishi natijasida pulning xarid qobiliyati pasayishi bilan tavsiflanadigan makroiqtisodiy hodisadir. Ushbu jarayon mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga, aholi daromadlariga va ijtimoiy farovonlikka sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Iqtisodchi olim N. G. Mankiw inflyatsiyani pulning qiymati pasayishi natijasida narxlar darajasining o'sishi sifatida izohlaydi.[1] Inflyatsiyaning eng asosiy salbiy oqibatlaridan biri aholining real daromadlari kamayishidir. Agar ish haqi yoki pensiyalar narxlar o'sish sur'atiga mos ravishda oshirilmasa, aholining xarid qobiliyati pasayadi. Natijada fuqarolar avval sotib olgan mahsulot va xizmatlarni kamroq miqdorda xarid qilishga majbur bo'ladilar.[2] O'zbekistonda ham inflyatsiya darajasini maqbul chegarada ushlab turish bo'yicha pul-kredit siyosati izchil amalga oshirilmoqda. Markaziy bank tomonidan inflyatsion targetlash rejimiga bosqichma-bosqich o'tilishi narxlar barqarorligini ta'minlash va iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlashga xizmat qilmoqda. Bundan tashqari, inflyatsiya aholining jamg'armalariga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Agar bank omonatlarining foiz stavkasi inflyatsiya darajasidan past bo'lsa, jamg'armalarning

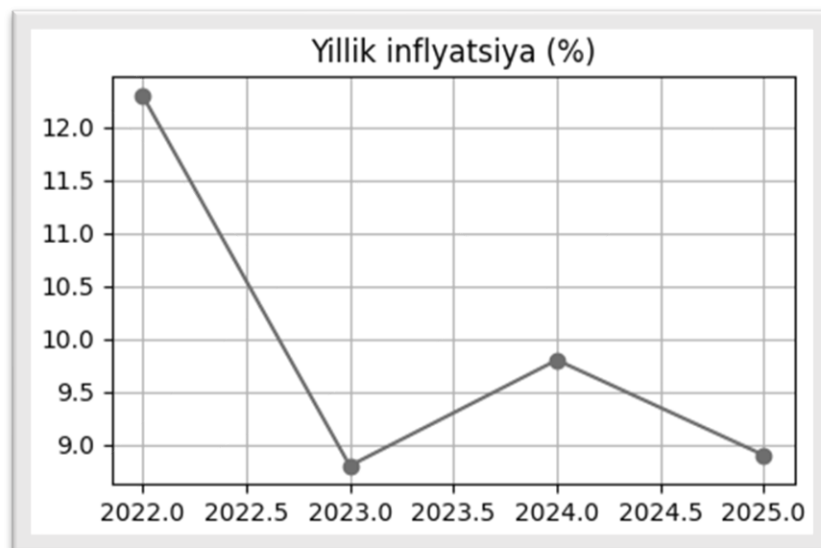

real qiymati kamayadi. Bu esa aholini uzoq muddatli jamg'arishdan ko'ra iste'mol qilishga undaydi hamda investitsion faollikka salbiy ta'sir etishi mumkin. [4]

Shuningdek, inflyatsiya daromadlar tengsizligini kuchaytiruvchi omillardan biri hisoblanadi. Daromadi qat'iy belgilangan aholi qatlamlari inflyatsiya ta'sirini kuchliroq his qilsa, ayrim tadbirkorlik subyektlari narxlarning oshishidan qo'shimcha foyda olishi mumkin. Natijada jamiyatda iqtisodiy tafovutlar ortadi⁵.

Inflyatsiya iste'mol tarkibining o'zgarishiga ham sabab bo'ladi. Aholi qimmatlashgan mahsulotlar o'rniga arzonroq tovarlarni tanlay boshlaydi. Ayniqsa, oziq-ovqat mahsulotlari narxining oshishi kam daromadli oilalarning turmush darajasiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Jahon banki ekspertlarining ta'kidlashicha, yuqori inflyatsiya kambag'allik darajasining oshishiga olib keluvchi asosiy omillardan biridir.[6]

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, inflyatsiya mamlakat iqtisodiyotining muhim makroiqtisodiy ko'rsatkichlaridan biri bo'lib, u aholi turmush darajasiga

bevosita va bilvosita ta'sir ko'rsatadi. Narxlar umumiy darajasining oshishi natijasida aholining real daromadlari va xarid qobiliyati pasayadi, jamg'armalarning qiymati kamayadi hamda iste'mol xarajatlari ortadi. Ayniqsa, doimiy daromad oluvchi aholi qatlamlari, pensionerlar va kam ta'minlangan oilalar inflyatsiyaning salbiy oqibatlarini kuchliroq his etadilar. Maqolada keltirilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, inflyatsiyani maqbul darajada ushlab turish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, aholi farovonligini oshirish va ijtimoiy himoyani kuchaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, davlat tomonidan samarali pul-kredit va fiskal siyosatni yuritish, narxlar barqarorligini ta'minlash, ichki ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlash hamda aholi daromadlarini inflyatsiya darajasiga mos ravishda indeksatsiya qilish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Shuningdek, inflyatsiya darajasini pasaytirish maqsadida raqobat muhitini rivojlantirish, tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash, investitsiyalarni jalb etish va oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash zarur. Ushbu chora-tadbirlar nafaqat inflyatsiya bosimini kamaytirishga, balki aholining turmush darajasi va hayot sifatini yanada yaxshilashga ham xizmat qiladi. Umuman olganda, inflyatsiya iqtisodiy rivojlanishning ajralmas qismi bo'lsa-da, uning salbiy oqibatlarini kamaytirish va narxlar barqarorligini ta'minlash orqali aholining farovonligini oshirish mumkin. Shu bois inflyatsiya jarayonlarini doimiy monitoring qilish, ilmiy asosda tahlil etish va samarali iqtisodiy siyosatni amalga oshirish barqaror iqtisodiy taraqqiyotning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Foydalangan adabiyotlar:

1. Mankiw N. G. Principles of Economics. 9th ed. Boston: Cengage Learning, 2021.
2. Samuelson P. A., Nordhaus W. D. Economics. 19th ed. New York: McGraw-Hill, 2010.
3. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Pul-kredit siyosati va inflyatsiya sharhlari.
4. Mishkin F. S. The Economics of Money, Banking and Financial Markets. Pearson, 2022.
5. Blanchard O. Macroeconomics. Pearson Education, 2021.
6. World Bank. Global Economic Prospects. Washington, DC, 2025.
7. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlar to'plami, 2025.

